

*Н. В. Булеца,
аспірант, Ужгородський національний університет, м. Ужгород*

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

*N. V. Buletsa,
graduate student, Uzhgorod national University, Uzhgorod*

FISCAL DECENTRALIZATION AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

В статті розкрито поняття міжбюджетних відносин з позицій їх впливу на соціально-економічний розвиток регіонів. Такі відносини базуються на взаємообумовленому русі коштів між бюджетами різних рівнів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, а також сприяння зростання суспільного добробуту на території країни. Встановлено, що особливості організації системи міжбюджетних відносин взаємопов'язані зі ступенем самостійності місцевого самоврядування в регіоні. Така організація залежить від обраної форми розвитку міжбюджетних відносин – централізованої та децентралізованої. На основі аналізу теоретичних досліджень в сфері міжбюджетних відносин визначено сутність фіскальної децентралізації як сучасної форми міжбюджетних відносин. Обґрунтовано, що в умовах соціально-економічного розвитку регіонів найбільш затребуваною формою міжбюджетних відносин є помірна фіскальна децентралізація, яка враховує особливості централізованої та децентралізованої форм міжбюджетних відносин.

In the article, the concept of intergovernmentalfiscal relations in terms of their impact on the socio-economic development of regions is presented. These relationships are based on interdependence of funds' movement between the different levels of budgets aimed at the socio-economic development of regions, and the growth of social welfare in the country. It is established that the characteristics of the system of intergovernmental fiscal relations linked to the degree of autonomy of local government in the region. Such an organization depends on the chosen form of intergovernmental fiscal relations – centralized and decentralized. Based on the analysis of theoretical research in the field of intergovernmental relations the essence of fiscal decentralization as a modern form of intergovernmental relations is presented. Proved that in terms of socio-economic development of regions most popular form of intergovernmental fiscal relations is moderate fiscal decentralization, which takes into account the centralized and decentralized forms of intergovernmental relations.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, соціально-економічний розвиток, регіон, фіскальна децентралізація, місцеве самоврядування.

Keywords: intergovernmental fiscal relations, socio-economic development, region, fiscal decentralization, local government.

Постановка проблеми. Розвиток економічних відносин між центральною владою і регіонами проявляється в розподілі повноважень між урядом та органами місцевого самоврядування. Такі відносини здійснюються в бюджетній системі країни в умовах відповідної державної регіональної економічної політики. В сучасних умовах бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку в Україні характеризується такими розмежуванням доходів і видатків, розподілом та перерозподілом доходів між рівнями бюджетної системи, що спричиняють збільшення диференціації регіонів країни, яка проявляється, перш за все, в обсягах податкових і

неподаткових доходів місцевих громад. Тому вдосконалення міжбюджетних відносин в сфері ефективного розмежування видаткових зобов'язань і дохідних джерел між бюджетами різних рівнів є важливим науковим та практичним завданням забезпечення соціально-економічного розвитку різних регіонів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу міжбюджетних відносин на розвиток економіки отримало розвиток в працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Питанням фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин займалися такі видатні зарубіжні вчені, як Ч. Тібу, Р. Масгрейв, У. Оутс та інші. В сучасних умовах розвиток теоретичних підходів до фіскальної децентралізації є актуальним у вітчизняних дослідженнях. Такі наукові підходи віддзеркалені в роботах В. Кравченка, Н. Кузьминчук, О. Лилик, І. Луніної, О. Тищенко та інших. Незважаючи на значну кількість напрацювань у вітчизняній науці, висвітлення проблем в сфері впливу міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток регіонів в умовах нестабільності є не достатнім та потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення особливостей фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин в контексті соціально-економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою бюджетної системи є міжбюджетні відносини. Підхід щодо міжбюджетних відносин отримав розвиток в історії економічної думки. В напрацюваннях класичної економічної школи міжбюджетні відносин отримали розвиток при дослідженні впливу податків на економічне зростання в країні. З позицій впливу міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток регіонів Ж.-Б. Сей вказував на те, що в умовах, коли кожен суб'єкт економічних відносин зацікавлений у добробуті інших, розквіт однієї галузі промисловості (або регіону в цілому) завжди сприяє розквіту всіх інших [1, с. 46-47].

Особливості організації системи міжбюджетних відносин взаємопов'язані зі ступенем самостійності місцевого самоврядування в регіоні. Така організація залежить від обраної форми розвитку міжбюджетних відносин – централізованої та децентралізованої.

Приблизно до сер. 90-х рр. ХХ ст. вважалося, що для країн, які розвиваються, пріоритетним напрямом державного регулювання економіки є сильна цілеспрямована політика центрального уряду, при цьому органам місцевого самоврядування відводилася роль виконавців державної стратегії розвитку. У цьому випадку регіональні органи управління втрачають свої повноваження щодо встановлення податкових ставок, а центральні органи управління встановлюють єдину для всіх регіонів податкову ставку. Отримані податкові доходи витрачаються як прямим шляхом, а саме центральними органами управління, так і опосередковано – через місцеві органи влади й управління, які фінансуються за рахунок перерахування трансфертів з центру на місце.

Процес делегування повноважень місцевому самоврядуванню щодо прийняття рішень в сфері бюджетного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів розкриває сутність децентралізації бюджетної системи. Вона виражається у фіскальній незалежності органів місцевого самоврядування приймати рішення щодо формування бази оподаткування, визначення ставок відповідних місцевих податків та зборів, введення податкових стимулів для галузей економіки на регіональному рівні, а також формування структури видатків для надання суспільних благ населенню.

В економічній теорії підхід щодо децентралізації міжбюджетних відносин отримав розвиток у сер. ХХ ст. Цьому сприяло пошук напрямів зниження неефективного розподілу міжбюджетних трансфертів центрального уряду у багатьох країнах Європи, США, Канаді, Японії. Засновниками теорії фіскальної децентралізації є англійський економіст Ч. Тібу [2; 3], а також американський учений Р. Масгрейв [4].

Ч. Тібу стверджував, що за умови абсолютної мобільності населення, яке володіє повною інформацією про напрями соціально-економічної політики в регіонах, наявності великої кількості регіонів і відсутності зовнішніх ефектів, децентралізація призводить до поліпшення рівня суспільного добробуту, оскільки вона створює передумови для адекватної оцінки вподобань населення в сфері виробництва суспільних благ і найбільш повної реалізації таких вподобань. Змінюючи місце проживання, кожен індивід вибирає відповідний набір суспільних благ і їх цін, в ролі яких виступають регіональні податки. В таких умовах регіональні органи управління конкурують між собою, варіюючи рівнем податкових ставок, а також обсягом і структурою суспільних благ, вироблених в інтересах мешканців регіону.

Таким чином, за Ч. Тібу фіскальна децентралізація підвищує конкуренцію серед органів місцевого самоврядування, а також сприяє ефективності бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, оскільки місцеве самоврядування більш проінформоване про потреби населення регіону, на відміну від центральної влади [2; 3, с. 80].

Р. Масгрейв вважав, що децентралізація міжбюджетних відносин сприяє ефективному розміщенню ресурсів. Вона спирається на принципи відповідності, централізованого перерозподілу, фінансового вирівнювання, національних бажаних благ. Формулюючи основні принципи децентралізації, він зазначав: «Забезпечення суспільними благами на місцевому рівні ефективно у випадку, коли вигоди від споживання дістаються місцевим мешканцям, як, наприклад, при освітленні вулиць. Забезпечення суспільними благами на державному рівні ефективно у випадку, коли вигоди від споживання є загальнонаціональними, наприклад, національна оборона» [4, с. 105].

Подальший розвиток теорії децентралізації міжбюджетних відносин супроводився розробкою у 1972 р. У. Оутсом теорема про децентралізацію, згідно з якою децентралізація визначається ефектом асиметричної інформації, а саме тим, що уряд країни є обмеженим у володінні вичерпною інформацією про вподобання

муніципалітетів і про місцеві витрати в сфері виробництва суспільних благ (бюджетних послуг) [5, с. 5]. Він аргументує доцільність децентралізації тим, що не всі суспільні блага мають однакове охоплення громадян. Так, послугами з національної оборони користуються всі громадяни країни, а користь від внутрішніх водних шляхів або наявності лісу може діставатися тільки мешканцям конкретних регіонів. Комунальні послуги, такі, як збір і вивіз сміття, вуличне освітлення, адресовані мешканцям конкретних населених пунктів, і потреби в них неоднакові в різних регіонах однієї держави. Оскільки центральний уряд не може врахувати такого різноманіття вподобань у кожному регіоні чи місцевості, виробництво різних суспільних благ повинно покладатися на різні рівні влади. За найнижчим рівнем влади повинні закріплюватися всі податкові (прибуткові), видаткові повноваження та повноваження з нормативно-правового регулювання, за винятком тих, щодо яких можуть бути представлені переконливі докази того, що закріплення їх за найнижчим рівнем влади неефективно.

В сучасній економічній теорії отримали розвиток концептуальні підходи щодо визначення міжбюджетних відносин. В. Кравченко та І.О. Луніна під міжбюджетними відносинами розуміють форму взаємозв'язків і взаємозалежностей щодо розподілу відповідних повноважень між державними органами влади й управління та органами місцевого самоврядування, а також розподілу видаткових зобов'язань і дохідних джерел між бюджетами різних рівнів [6, с. 257; 7, с. 60]. О.Я. Лилик виділяє серед суб'єктів міжбюджетних відносин не тільки органи державної (центральної) влади та управління, органи місцевого самоврядування, але й органи самоорганізації населення як безпосередніх учасників, діяльність яких може сприяти соціально-економічному розвитку регіону [8, с. 5].

Л. Фурдичко та Н. Гайдистакі відносини ототожнюють з бюджетним регулюванням, що проявляється у перерозподілі коштів для підтримки «бідних» територій через вилучення коштів у відносно «багатих» у фінансовому розумінні територій [9, с. 226]. Аналогічної точки зору дотримуються А.Г. Грязнова та О.В. Маркіна, вказуючи на таке: «Різний рівень забезпеченості органів влади фінансовими ресурсами, різні фінансові можливості територій зумовлюють необхідність процесів перерозподілу коштів між бюджетами. Перерозподіл коштів між бюджетами різних рівнів являє собою процес щорічної передачі коштів з бюджету одного рівня бюджетної системи на інший для надання фінансової допомоги, компенсації рішень органів влади вищого рівня, а також покриття тимчасових касових розривів» [10, с. 335].

І.С. Волохова вважає доцільним визначати міжбюджетні відносини, як взаємовідносини між ланками бюджетної системи, які пов'язані з перерозподілом бюджетних коштів з метою збалансування обсягів видатків органів влади різних рівнів, обумовлених законодавчо наданими повноваженнями й делегованими функціями, та їх доходами [11, с. 8]. Такі відносини необхідні для вирівнювання фінансових можливостей.

В дослідженні [12, с. 25] уточняється поняття «міжбюджетні відносини»:

з одного боку, – це двосторонній (прямий і зворотний) рух фінансових ресурсів між державним і місцевими бюджетами, спрямованих на усунення, в першу чергу, диспропорцій і подальше підвищення соціально-економічного розвитку всіх ланок бюджетної системи;

з іншого – це розподіл і перерозподіл певних повноважень, функцій та обов'язків, які надаються органам місцевого самоврядування з центру згідно з чинним законодавством.

У зв'язку з тим, що такі відносини обумовлені суспільною потребою у перерозподілі бюджетних ресурсів, їх метою є забезпечення населення регіону суспільними благами. В таких умовах об'єктом міжбюджетних відносин виступають бюджетні кошти, які розподіляються між різними складовими бюджетної системи.

Таким чином, міжбюджетні відносини характеризують розподіл повноважень, функцій та обов'язків між органами влади на державному рівні та органами місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством. Такі відносини базуються на взаємообумовленому русі коштів між бюджетами різних рівнів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, а також сприяння зростання суспільного добробуту на території країни.

Сучасні дослідження фіскальної децентралізації зосереджуються на аналізі її особливостей та недоліків з метою визначення умов ефективного соціально-економічного розвитку як окремих регіонів, так і держави в цілому. Так, на думку вітчизняних дослідників (О.М. Бориславська, І.Б. Заверуха, А.М. Школик та інші) фіскальна децентралізація визначається рівнем демократичності та компетентності державних органів влади й управління, а також рівнем довіри до органів місцевого самоврядування, сприйняття державною владою потреб суспільства в цілому і окремих громадян зокрема згідно з їхніми очікуваннями [13, с. 129].

В дослідженні [14, с. 225] визначається, що в умовах фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин органи місцевого самоврядування, володіючи самостійністю, з одного боку, отримують більше стимулів до збільшення доходів в рамках своєї компетенції, але при цьому не можуть переступити певні межі акумуляції ресурсів в силу відкритості економіки. З іншого боку, вони більш раціонально витрачають кошти, оскільки залежать від платників податків, і здатні більш точно визначати місцеві потреби у суспільних благах і раціонально використовувати накопичений потенціал регіону.

З таким підходом щодо визначення сутності фіскальної децентралізації корелюють дослідження І.В. Ускова. Висновки, до яких приходять автор полягають в наступному [15, с. 107-109]:

- в сфері видатків: фіскальна децентралізація сприяє найбільш ефективному задоволенню суспільних потреб населення, зростанню його добробуту, підвищує відповідальність розпорядників бюджетних

коштів щодо раціонального і обґрунтованого фінансуванню економічних програм на місцевому рівні, сприяє посиленню громадського контролю над цільовим використанням бюджетних ресурсів;

- в сфері доходів: місцеві органи влади володіють достатніми фінансовими ресурсами з розвитку власного фінансового потенціалу територій, реалізації інвестиційних програм, стимулюванню підприємницької активності на рівні адміністративно-територіальних одиниць;

- в організаційній сфері: фіскальна децентралізація сприяє розвитку сукупності складових системи місцевих фінансів, створенню ефективної моделі бюджетно-податкового устрою країни, проведенню ефективної державної бюджетної політики, а також забезпечує високу фінансову самостійність місцевих органів влади та передбачає поліпшення системи міжбюджетних відносин, оподаткування на рівні адміністративно-територіальних утворень.

Таким чином, в багатьох дослідженнях зміст фіскальної децентралізації розкривається за такими напрямками [13, с. 129-130; 15, с. 107-109]:

- 1) децентралізація видатків: надання органам місцевого самоврядування фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій щодо соціально-економічного розвитку регіону;

- 2) децентралізація доходів: закріплення за органами місцевого самоврядування доходів, достатніх для належного і якісного виконання відповідних завдань і функцій, а також надання прав самостійно встановлювати їх розміри;

- 3) процесуальна та організаційна самостійність: надання прав самостійно, під відповідальність органів, посадових осіб місцевого самоврядування формувати, затверджувати, виконувати фінансові плани, кошториси, бюджети, забезпечувати звітність і контроль тощо.

Децентралізація видатків дозволяє органам місцевого самоврядування організувати та надавати суспільні послуги таким чином, щоб вони найбільш відповідали напрямам соціально-економічного розвитку регіону. Іншими словами, в таких умовах забезпечується якість розподілу наявних ресурсів між напрямками їх використання. Це пов'язано з тим, що місцеві органи влади територіально знаходяться ближче до населення регіону, більш проінформовані про його потреби і тому здатні задовольнити регіональні потреби краще, ніж центральна влада. За дослідженнями І.Я. Чугунова [16, с. 418] збільшення обсягів та підвищення ефективності бюджетних видатків за рахунок їх децентралізації підвищують життєвий рівень населення та суспільний добробут в регіоні.

Ступінь фіскальної децентралізації визначається за якісними та кількісними критеріями, основні з яких є наступні [13, с. 130]:

- співвідношення загального обсягу видатків або доходів місцевих бюджетів до державних видатків або до державних доходів відповідно. Такі показники свідчать про фінансову спроможність місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них функцій і завдань, а відтак і якість виконання. До держав, у яких місцеві видатки у відсотковому співвідношенні до державних видатків складають більш ніж 50% належать такі розвинені країни світу, як Данія, Іспанія, Швеція;

- співвідношення загального обсягу видатків місцевих бюджетів до ВВП. Цей показник показує, яка частина фінансових ресурсів держави розподілена поміж суб'єктами місцевого самоврядування. Так, наприклад, якщо його значення більш, ніж 15%, то має місце високий рівень децентралізації. В Європі до країн з високим рівнем децентралізації відносяться Данія, Швеція, Іспанія, Фінляндія, Нідерланди, Італія. Значення даного показника в 10-15% вказує на середній рівень децентралізації. Він властивий таким країнам, як Польща, Великобританія, Угорщина, Чехія, Франція. Значення показника нижче 10% означає низький рівень децентралізації (Словаччина, Литва, Естонія, Португалія, Греція, Кіпр);

- частка власних доходів у структурі доходів територіальних громад. Цей показник є кількісним й якісним критерієм фінансової децентралізації. Він свідчить про фінансову самостійність (фінансову автономію) територіальних громад. Право органів місцевого самоврядування встановлювати податкові ставки, а також визначати обсяги надходжень з інших джерел реалізуються винятково щодо власних доходів. Саме це право – право на власні доходи і на їх регулювання – забезпечує фіскальну децентралізацію;

- обсяг міжбюджетних трансфертів, зокрема, дотацій вирівнювання у структурі доходів місцевих бюджетів. Значення даного показника свідчить про рівень фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин у державі. Чим більше міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів, тим нижчий рівень фінансової самостійності і незалежності місцевого самоврядування.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Систематизація зарубіжних та вітчизняних наукових поглядів дозволяє зробити висновок, що фіскальна децентралізація міжбюджетних відносин в широкому її розумінні передбачає передачу більш значних повноважень органам влади на місцях, з тим щоб забезпечити спроможність територіальних громад самостійно приймати рішення щодо формування доходів, витрат і нормативно-правового регулювання з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Аналіз наукових підходів провідних економістів в сфері міжбюджетних відносин дозволяє стверджувати, що фіскальна децентралізація має як переваги, так і недоліки, які виявляються при порівнянні суспільних витрат і вигід.

До переваг фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин відносять наступні:

- (1) наближеність органів місцевого самоврядування до громадян населення та безпосередня взаємодія з ними дозволяють якісно та обґрунтовано задовольнити соціальні потреби населення на місцевому рівні [5, с. 11; 14, с. 224];

(2) забезпечення обґрунтованого розподілу фінансових ресурсів між окремими територіальними утвореннями, а також фінансування в повному обсязі соціальних та інвестиційних проектів і програм на підвідомчій території [15, с. 107, 108];

(3) забезпечення макроекономічної стабільності на місцевому рівні та фінансової самостійності місцевих органів влади щодо фінансування покладених на них функцій і задач, враховуючи чітке розмежування видаткових повноважень між різними рівнями управління [15, с. 108; 17, с. 88];

(4) зростання компетенції та кваліфікації місцевих органів влади в процесі вирішення поточних і стратегічних задач на регіональному рівні, посилення відповідальності місцевих органів влади та управління, а також підвищення продуктивності функціонування бюджетної системи шляхом забезпечення підзвітності місцевої влади своєму населенню [14, с. 224; 15, с. 108];

(6) сприяння підтримці підприємницької активності та зростанню інвестиційних можливостей місцевих органів влади та управління щодо соціально-економічного розвитку регіонів [15, с. 108].

Основні недоліки фіскальної децентралізації є такі [15, с. 108]:

1. зниження рівня контролю над формуванням та ефективністю розподілу бюджетних коштів;

2. зростання міжрегіональної диференціації чистих фіскальних вигід – різниці між обсягом одержуваних вигід від надання суспільних благ і рівнем здійснюваних податкових платежів, що призводить до порушення принципу територіальної справедливості, який передбачає наявність рівного доступу до суспільних благ незалежно від їх географічного розташування;

3. зниження пріоритетів державних органів влади та управління в наданні інфраструктурних інвестицій, зниження ефективності реалізації бюджетної політики на місцевому рівні;

4. обмеження державних органів влади та управління в вирівнюванні дохідних та видаткових частин бюджетів місцевого самоуправління, регулюванні соціально-економічних диспропорцій розвитку регіонів.

В сучасних умовах найбільш затребуваною формою міжбюджетних відносин є помірна фіскальна децентралізація. Помірна фіскальна децентралізація враховує особливості централізованої та децентралізованої форм розвитку міжбюджетних відносин і має особливості в залежності від країни. Тому напрямом подальших наукових розвідок є дослідження зарубіжного досвіду бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Література.

1. Трактат по политической экономии / Ж.-Б. Сэй; Экономические софизмы. Экономические гармонии / Ф. Бастиа. – М.: Дело, 2000. – 232 с.
2. Tiebout Ch. A pure theory of local expenditures / Ch. Tiebout // Journal of Political Economy. – 1956. – Vol. 64. – №3. – P. 416-424.
3. Tiebout Ch. An Economic Theory of Fiscal Decentralization / Ch. Tiebout // Public Finances: Sources, and Utilization. – Princeton, New Jersey, 1961. – P. 79-96.
4. Masgrave R.A. The Theory of Public Finance / R.A. Masgrave. – McGraw-Hill Book Company, Inc., 1959. – 628 p.
5. Oates W.E. Fiscal Federalism / W.E. Oates. – New York, 1972. – 318 p.
6. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України / В.І. Кравченко. – К.: Т-во «Знання», 1999. – 487 с.
7. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. – К.: Наукова думка, 2006. – 432 с.
8. Лилик О.Я. Становлення та розвиток міжбюджетних відносин в Україні: Автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.04.01 / О.Я. Лилик. – К.: НДФІ при Мінфін України, 2002. – 16 с.
9. Фурдичко Л. Міжбюджетні відносини в Україні в сучасних умовах / Л. Фурдичко, Н. Гайдис // Регіональна економіка. – 2004. – №2. – С. 225-229.
10. Финансы: учебник / под ред. А.Г. Грязновой, Е.В. Маркиной. – М.: Финансы и статистика, 2012. – 496 с.
11. Волохова І.С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І.С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2010. – 233 с.
12. Тищенко О.М. Теоретико-методичний аналіз аспектів регулювання міжбюджетних відносин / О.М. Тищенко, К.В. Голякова // Проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 24-29.
13. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін. – К.: ТОВ «Софія», 2012. – 218 с.
14. Бурматова О.П. Бюджетная децентрализация как организационная основа системы местного самоуправления / О.П. Бурматова, Т.В. Сумская // Вестник НГУ. Сер.: Соц.-эконом. науки. – 2007. – Т. 7. – Вып. 3. – С. 223-231.
15. Усков И.В. Децентрализация как основа становления финансово самостоятельных местных органов власти / И.В. Усков // БизнесИнформ. – 2012. – № 3. – С. 107-111.
16. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І.Я. Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
17. Кузьминчук Н.В. Забезпечення фінансово-бюджетного регулювання розвитку регіонів: підходи, методи, напрями реалізації: монографія / Н.В. Кузьминчук. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 624 с.

References.

1. Szej, Zh.-B. and Bastia, F. (2000), *Traktat po politicheskoi ekonomii. Jekonomicheskieso fizmy. Jekonomicheskieso harmonii* [A treatise on political economy. Economic sophistry. Economic harmony], Delo, Moscow, Russia.
2. Tiebout, Ch. (1956), "A pure theory of local expenditures", *Journal of Political Economy*, vol. 64. no. 3. pp. 416-424.
3. Tiebout, Ch. (1961), "An Economic Theory of Fiscal Decentralization", *Public Finances: Sources, and Utilization*. pp. 79-96.
4. Masgrave, R.A. (1959), *The Theory of Public Finance*, McGraw-Hill Book Company, Inc., London, UK.
5. Oates, W.E. (1972), *Fiscal Federalism*. New York, USA.
6. Kravchenko, V.I. (1999), *Mistsev ifinansy Ukrainy* [Local finances of Ukraine], T-vo «Znannia», Kyiv, Ukraine.
7. Lunina, I.O. (2006), *Derzhavni finansy ta reformuvannia mizhbiudzhethnykh vidnosyn* [Public finances and reform of intergovernmental relations], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
8. Lylyk, O.Ya. (2002), "Formation and development of intergovernmental relations in Ukraine", PhD. Thesis, NDFI pry Minfin Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
9. Furdychko, L. and Hajdys, N. (2004), "Intergovernmental relations in Ukraine in modern conditions", *Rehional'na ekonomika*. no 2. pp. 225-229.
10. Grjaznova, A.G., Markina, E.V. and all (2012), *Finansy* [Finances], Finansyi statistika, Moscow, Russia.
11. Volokhova, I.S. (2010), *Mizhbiudzhethni vidnosyny v Ukraini: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku* [Intergovernmental relations in Ukraine: current state and prospects of development], Atlant, Odesa, Ukraine.
12. Tyschenko, O.M. and Holiakova, K.V. (2012), "Theoretical analysis and methodological aspects of the regulation of intergovernmental relations", *Problemy ekonomiky*, no 1. pp. 24-29.
13. Boryslavs'ka, O.M., Zaverukha, I. B., Shkolyk A.M. and all. (2012), *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvidi evropejs'kykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public authority: European experience and prospects of Ukraine], TOV «Sofiiia», Kyiv, Ukraine.
14. Burmatova, O.P., Sumskaja, T.V. (2007), "Fiscal decentralization as the organizational basis of the system of local government", *Vestnik NGU. Ser.: Soc.-jekonom. Nauki*, vol. 7. no. 3. pp. 223-231.
15. Uskov, I.V. (2012), "Decentralization as a basis for the formation of financial autonomy of local authorities", *Biznes Inform*, no 3. pp. 107-111.
16. Chuhunov, I.Ya. (2009), *Finansy Ukrainy: instytutsijn iperetvorenna ta napriamy rozvytku* [Finance of Ukraine: institutional transformation and development directions] / By ed. I.Ya. Chuhunova, DNU AFU, Kyiv, Ukraine.
17. Kuz'mynchuk, N.V. (2012), *Zabezpechennia finansovo-biudzhethnoho rehuliuвання rozvytku rehioniv: pidkhody, metody, napriamky realizatsii* [Ensuring financial and budgetary control of regional development: approaches, methods, areas of implementation], Liha-Pres, L'viv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2015 р.